

PAPER DETAILS

TITLE: Türk Eğitim Sisteminde Eğitimde Fırsat Eşitliğine Kuramsal Bakış: Roller ve Sorumluluklar

AUTHORS: Hasan TABAK

PAGES: 370-393

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/907041>

Türk Eğitim Sisteminde Eğitimde Fırsat Eşitliğine Kuramsal Bakış: Roller ve Sorumluluklar *

Hasan Tabak¹

Öz

Bu makalede, Türk eğitim sisteminde sunulan fırsatların eşitlik bağlamında kuramsal ayrımına ve değerlendirilmesine olanak sağlamak amaçlanmıştır. Amaç kapsamında öncelikle eşitlik, fırsat eşitliği (FE) ve eğitimde fırsat eşitliğinin (EFE) temel özellikleri ortaya koyulmuştur. Kavram ayrımı sonucu eğitim ortamında eşit uygulamanın çözüm olamadığı durumlar belirtilerek olması gereken veya adil uygulamanın olması kuramsal çıkarımına varılmıştır. Bu uygulamaları etkileyen ve yapılabilme derecesini gösteren değişkenlerin başında ekonomik özelliklerin geldiği söylenebilir. Dolayısıyla EFEyi sağlamada tarafların ekonomik tabanlı bir takım rol ve sorumlulukları bulunmaktadır. Sonuç olarak, devlet tarafından yapılan harcamaların yönetiminin teorik olarak ele alınarak ortaya koyulması gerekmektedir. Ekonomik olarak FEnin sağlanması için devletin uygulayacağı gerek merkezi gerekse yerel yönetimler tarafından izlenen sosyal politikalar bulunmaktadır. Bunun yanı sıra toplumun en küçük yapı birimi olan ailelerin ekonomik özellikleri de bulunmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Eşitlik, Eğitimde Fırsat Eşitliği (EFE), Fırsat Eşitliği (FE), Rol ve Sorumluluklar

Abstract

This article aimed to make a theoretical distinction and do an evaluation of the opportunities offered in the Turkish education system in the context of equality. With this aim, the study first laid out the basic characteristics of equality, equality of opportunity, and equality of educational opportunity, and then, as a result of the conceptual distinction made, it drew the theoretical inference that, in an educational setting, there should be as much application as necessary rather than equal application. Therefore, the family was found to emerge as the primary component of education among economic factors for ensuring equal opportunities in education. The capacity of the family to cover the educational expenses depends on whether the roles and responsibilities of the parties can create opportunities within the education system. As a result, the development of educational policies that will raise social awareness is of significance in addition to government expenditures and social policies monitored by both central and local governments to provide equality of opportunity in economic terms.

Keywords: Equality, Equal Opportunities in Education (EOE), Equality of Opportunity (EO), Roles and Responsibilities

* Bu makale yazarın “Türkiye’de eğitimde fırsat eşitliğinin değerlendirilmesi ve geliştirilmesine ilişkin politika önerileri” başlıklı doktora tezinin bir bölümünden üretilmiştir.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Aksaray-Türkiye
hasantabak@aksaray.edu.tr

Giriş

Ekonominin ihtiyaçlarına duyarlı, ilgili tarafların birbiri ile etkileşim içerisinde olduğu, ürettiği bilgiyi ürüne dönüştürebilen bir toplum düzeni eğitim sisteminden geçmektedir (Mingat, Tan & Sosale, 2003). Eğitime erişim başta olmak üzere, eğitim kalitesinin yükseltilmesi, bölgeler ve okul türleri arasındaki başarı düzeyi farklılıklarının azaltılması temel bir ihtiyaç olarak önemini korumaktadır (Hansen, Chalk & Ladd, 1999; Hutmacher, Cochrane, & Bottani, 2001; Wiseman, 2010). Bu kapsamda, zorunlu eğitim süresinin artarak devam edebilmesinin yanında okullaşma oranları, fiziki kapasitenin artırılması, teknolojik alt yapının güçlendirilmesi gibi değişkenler (Devlet Planlama Teşkilatı [DPT], 2010; Kalkınma Bakanlığı [KB], 2013) bağlamında öğrenme ortamlarının niteliğinin eşitlik ilkesine uygun geliştirilerek eğitimde fırsat eşitliğinin (EFEnin) mümkün olduğunca sağlanması bahsi geçen önemin değişkenleri olarak söylenebilir. Fırsat, içinde bulunulan ortamda var olana alternatif bir seçeneğin olmaması ya da seçeneklere ulaşma olanaklarının bulunmaması durumunda başka taraflarca ortama koyulması veya kişinin elde edebileceği imkânların ortama dâhil edilmesi olarak düşünülmektedir (Green, 1988). Var olan eşitsizliklerin giderilmesi, tüm bireylere eşit şart değil eşit başarı şansı tanınması için elde olan kaynaklar, saygı ve tanınma, sevgi, güç ve çalışmayı öğrenme gibi boyutların önemi ifade edilmektedir (Lynch & Baker, 2005). Yine bir durumda eşit fırsatların bulunması için öngörülen standartların geliştirilmesi, karşılaştırılması ve geçerliliğinin olması gerekmektedir (Westen, 1985). EFE olgusu bölgesel özellikler, öğrenci özellikleri, ailenin sosyo-ekonomik durumu, öğrenci başarısı, okul etkisi değişkenleri bağlamında tartışılmaktadır (Gamoran & Long, 2007). Bir toplumda sosyo-kültürel gelişmenin ekonomik gelişmeyi beraberinde getirdiği ve ekonomik gelişmenin sosyo-kültürel gelişmeyi etkilediği söylenebilir. Eğitim yatırımlarının getirisi kişisel ve sosyal fayda olarak iki şekilde düşünüldüğünde, sosyal faydanın topluma sağladığı birçok getirisinden söz etmek mümkün olabilir.

Eğitimin finansmanının genellikle iki farklı alana ilişkin değerlendirilebileceği belirtilmektedir. İlki, eğitime yapılan yatırımların verimini analiz etmek, ikincisi ise eğitime ayrılan mali kaynakların ne oranda eşit dağıtıldığını değerlendirmektir (World Bank, 2011). Türkiye’de özellikle son yıllarda eğitime yapılan harcamalar artmakta, milli gelir içinde eğitime daha büyük oranda bütçe ayrılmaktadır. Bu durum eğitimde kalite, nitelik ve öğrenci başarısı açısından önemli görülmektedir. Bir toplumda bireylerin eğitim seviyelerinin yükselmesi, toplumda suç oranlarının azalması, nüfus planlamasına verilen önemin artması, çocukların daha iyi bir aile eğitimi alması, sosyal ve kültürel açıdan daha bilinçli bir yaşam gibi rakamsal olarak hesaplanması güç ancak topluma getirisi olan birçok etkisi olacaktır (Taş & Yenilmez, 2008). Bu bağlamda araştırmada eşitlik, fırsat eşitliği (FE), fırsat eşitliğinin ekonomik kapsam ve sınırının sistem bütünlüğü içerisinde irdelenmesi, eşitliğin sağlanmasında eğitim sistemi içerisinde roller ve sorumlulukların ortaya koyulması amaçlanmaktadır.

Eşitlik ve Fırsat Eşitliği

Eşitlik tartışmalarının, sıklıkla farklı eğitim kademelerinde farklı sosyal grupların eğitime erişimi ve katılımı üzerinde yoğunlaştığını belirten Lynch (2000) eşitlik konusunun daha bütüncül bir bakış açısıyla ele alınması gerektiğini belirtmektedir. Eşitlik kavramı, genellikle fırsat ve imkân eşitliği olarak ele alınmaktadır. FE birçok ülkede yaygın olarak kabul edilen bir ilkedir. Bu ilkenin hayata geçirilmesinde eğitim sistemi önemli bir rol oynamaktadır. FE tüm bireylere eşit eğitim kaynaklarının ulaşması ya da bireylerin eğitimsel kazanımlarının eşitlenmesi ile sağlanmaktadır (Peragine & Serlenga, 2008). Eşitlik kavramı tartışmaları içerisinde yeni söylemlerden önce, eşitçilik (egalitarianizm) olgusunun irdelenmesi gerekmektedir. Eşitlikte, egaliteryan olgusunun ve teorisinin önemli bir yeri vardır.

Eşitlikçilik, siyaset felsefesinde temel eğilimlerden biridir. Eşitlikçi doktrinler tüm insanların temel değerlerinin ya da ahlaki durumlarının eşit olduğunu savunmaktadır. Toplumsal bakış açlarına göre Batı Avrupa ve Anglo-Amerikan felsefinde, bu düşüncenin kaynağının Tanrıdan geldiği savunulmaktadır. Modern demokratik toplumlarda ise terim, "eşitlikçi" olarak anılmanın yanında kişiler arasında gelir ve servet eşitliğini ifade etmektedir (Raz, 1978). Çağdaş eşitlikçi anlayışın iki önemli sorunla mücadele ettiğini savunan teorisyen Roemer, ilk olarak uygulayıcıların bireylere eşit davranmak için ikna edilmesinin zorluğuna, ikinci olarak ise değerlerin uygulanış biçimine vurgu yapmaktadır. İlk sorunda uzlaşmacı iletişime odaklanırken seçim ve sorumluluk önem kazanmaktadır. Roemer'in teorisinde temel fikir, eşitlenmek istenen durumlar konusunda objektif olunmasıdır. Ayrıca, Roemer'in teorisinde "seçimler" ve "koşullar" arasındaki dengenin "adil olmak"la sağlanabileceğinin önemi vurgulanmaktadır (Risse, 2002).

Eşitlik, çerçevesinin çizilmesi ve teorik tanımlamasının yapılması zor bir kavramdır. Klasik politik-ekonomik araştırmalar yapan John Stuart Mill ve Adam Smith'in aksine Peart ve Levy eşitlik kavramını "analitik eşitlik" altında yeniden yapılandırmaya çalışmışlardır. Eşitliği çeşitli sınıflamalarla ele almak anlaşılmasını temel anlamda kolaylaştırabilir (Frankel, 1971): (1) Resmi eşitlik: Aristo'ya göre adaletsizlikle eşit muamele edildiğinde durumlar eşittir. (2) Temel eşitlik: Dünya üzerindeki insanların tümü doğuştan eşittir. Bazı devredilemez haklara sahip olması; tüm insanlığın ortak hakları paylaştığı ve nihai anlamda eşit değerde olduğu söylemini beraberinde getirmektedir. (3) Dağıtıcı eşitlik: Pratik açıdan adil bir toplum içinde olunması gerektiğini savunur. Demokratik bir toplumda eşitliğin sağlanması, vatandaşın sorumluluklarına ve bu sorumlulukların nedensel çıkarımının yapılabilmesine bağlıdır. İhtiyaç duyulan etmenlerden bazıları: (a) sorunların çözümünde tam farkındalık için gereken bilgi, (b) bilgiye sahip olan birincil kişilerin tutumu, (c) ahlaki yeterliğe sahip üçüncü kişilerin yöneticilere karşı isteklerini yaptırma biçimi, (d) yüzeysel akademik bilgi ve bilinçli ahlaki ilkelere uymama, (e) bakış açılarının iletişimsel yeterlilik gerektirmesi ve kişisel bilgiyi oluşturmak için gerekli

sosyal ve kültürel sermayenin oluşum süreci olarak sıralanabilir (Anderson, 2007). Eşitlik ve adalet kavramlarının anlamları üzerine ikilem yaşanmaktadır. Eğitim bağlamında bu iki kavramın çözümlemesinin yapılabilmesi için eşitlik kavramının sınıflamalarına göre ortaya koyulması gerekmektedir (Espinoza, 2007):

1. Erişimde eşitlik: Farklı sosyal gruplardaki çocukların eğitime erişimi ve kaliteli eğitime erişimi farklı olabilir.
2. Hayatta kalma mücadelesinde eşitlik: Çeşitli sosyal gruplardaki çocukların tanımlı oldukları ilköğretim, ortaöğretim veya yükseköğretim gibi eğitim kademelerine devam etme çabalarıdır.
3. Sistem çıktısı olarak eşitlik: Çeşitli sosyal gruplardaki çocukların toplumsal sistemde yer aldıkları yer ile diğer sistemlerdeki yerler arasında benzerlik olabilir.
4. Sonuçta eşitlik: Farklı sosyal gruplardaki çocuklar aldıkları eğitim, gelir veya yaşam kalitesi bakımından ailelerine benzer veya biraz daha üstünde hayat yaşayacaklardır.

Fırsat kelimesinin özgürlük ile eşanlamlı olmadığı görülmektedir. Ancak kişinin seçimlerini yapabilme özgürlüğü bakımından diğer kişilerce eşit olduğu varsayımı da dikkatten kaçmamalıdır. Bahsi geçen bu varsayımda imkân sunucunun fırsatları ortaya koyması gerekmektedir. FE temelinde; (a) söz konusu durumda bulunan kişilerin dağılımı, (b) daha iyi olacağına inanılan amaç için alternatif uygulamaların tasarlandığı ve uzun vadeli birikimli eylemleri, (c) var olan eşitsizliğin analizi ile ortaya koyulacak uygulama çeşitliliği, nitelikleri bağlamında düşünülmesi gerekmektedir. Bir yarış içerisinde olduğu düşünülürse tüm yarışmacıların aynı çizgide başlaması, yarış içerisinde aynı durumları yaşaması, aynı engelleri aşması ve yarışın aynı uzunlukta olması yukarıdaki niteliklerin sağlanmasıyla mümkün olabilir. Bahsi geçen örnekte olduğu gibi EFE, öğretim programlarında tüm çocuklara aynı veya eşdeğer alternatifler sunulması ve aynı yollarla performanslarının ölçülmesi ile sağlanacaktır (Campbell, 1974 - 1975). Geçmişle bugünün FE uygulamaları karşılaştırıldığında bir ya da iki yüzyıl önceki toplumsal tabakaların günümüze göre eşit olmayan bir gelenekte yaşadıkları görülmektedir. Tarihsel süreçte gelen bu gelenek meritokrasi kavramını ortaya çıkarmıştır. Meritokrasi, toplum içerisinde bireylerin zeka, yetenek veya yaratıcılıklarına göre değerlendirildiği ve hiyerarşide yer almasını ifade etmektedir. Meritokrasi, toplumsal hiyerarşide ancak liyakata sahip olanların yani kendisine iş verilmeye uygunluğu kanıtlanmış insanların yükseleceklerini, toplumsal kaynakların, mükâfatların dağılımının kişinin yeteneğine ve bilgisine göre gerçekleşeceğini ifade etmektedir (Mason, 2001).

Fırsat Eşitliğinin Ekonomik Kapsam ve Sınırı

Değişen toplumların küresel gelişmelere uyum sağlama sürecinde sorun yaşadıkları alanlar arasında ekonomi, hukuk ve eğitim yer almaktadır. Bu bağlamda, kamu kurumlarının kurumlar arası

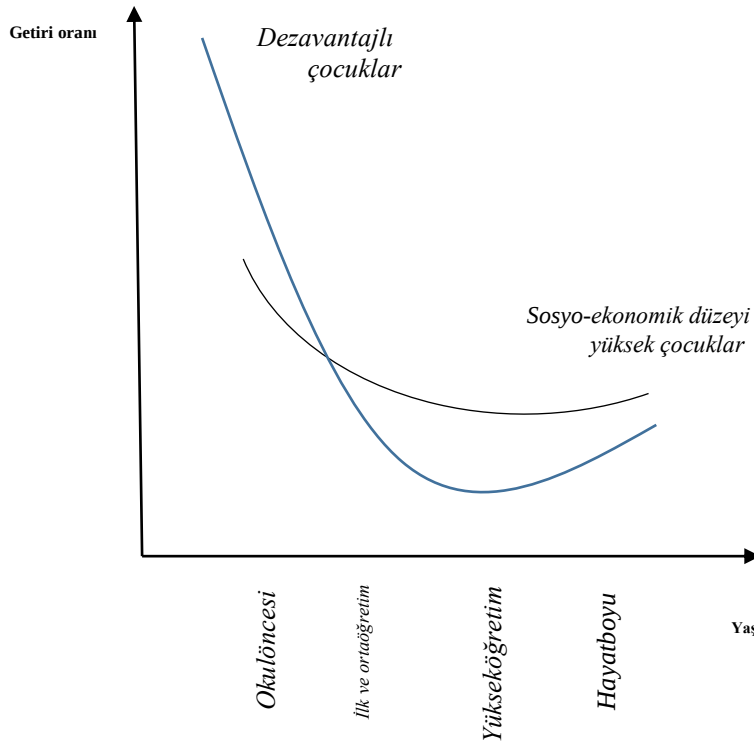
koordinasyonu çerçevesinde kanunları dikkate alarak kamu tedbirlerini eşgüdüm içerisinde yapması gerekmektedir (MacKay, 1967). FEnin toplumda genel geçer kabul görmesi için ahlaki tabanı olan uygun iki neden bulunmaktadır: (i) hak ve haklılık, (ii) devletin meşru ahlaki memnuniyet isteği ile birlikte düşünülmesi gereken bir diğer nokta da rekabet eşitliğidir. Ahlaki boyuta yapılan vurgu rekabetin nasıl olabileceğini anlatmak adına yapılmıştır. Çünkü “rekabet”, FE denildiğinde irdelenmesi gereken bir diğer kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Küresel FEnin sağlanması için aşağıda belirtilen argümanlara dikkat edilmesi gerekir (Thomas, 1977):

1. İşbirliğine dayalı ve makul hesap verebilir bir sistem tabanı üzerine inşa edilmesinin sağlanması
2. FE ilkelerinin belirlenmesi ve sadece bu sistemler içinde geçerli olduğunun gösterilmesi
3. Küresel bir sisteminin olamayacağını savunanlar ile ilgili ilkelerin belirlenmesi
4. Sistem içerisinde adaletin olacağını ve bu sayede FEnin gerçekleştirilebileceğin teminatının verilmesi

Yüksek gelirli ülkelere bakıldığında gelirin yüksek olmasının altında demografik çeşitlilik yatmaktadır. Demografik çeşitlilik ise nesiller arasındaki geçişgenlik kalitesinin artırılması ile sağlanabilir (Corak, 2013). Demokratik tutum içerisinde vatandaşların haklarını eşit mesafede dengeleyici rol üstlenen devletin; eğitim, sağlık ve güvenlik haklarını sunabilmesi doğrultusunda sosyal refah ortamı sağlanabilir. Devamında ise yapılan yatırımın gerek niceliksel gerekse niteliksel olarak dönütünün belli bir zaman sonra irdelenmesi gerekir (Florig, 1986). Teorik düzeyde sayılan eşitlik ilkeleri sosyal politikalarla sağlanabilir (Sachs, 2012). Toplumun refah düzeyi ekonomik bir göstergedir. Refah düzeyi, servet ya da mal varlığı dağılımının ekonomik eşitsizliği ile yakından ilişkilidir. Eşitsizlik denildiğinde sıralanan başlıca kriterlerden biri sosyo-ekonomik durum olduğu için bu değişkenin ekonomik göstergelerle açıklanması daha doğru olacaktır (O'Neill, 2008). Ekonomik eşitsizlik, bir toplumdaki veya gruptaki bireylerin, topluluğun veya ülkelerin arasındaki ekonomik refah seviyelerindeki farklılıkları ifade etmektedir. Ekonomik eşitsizlik; zenginlik boşluğu, gelir eşitsizliği veya servet eşitsizliği olarak da ifade edilebilir. Sistem bütünlüğünün tam olarak düşünülmesi, işverenin ve iş arayanın dezavantajlı grup üyelerinin vazgeçme maliyetlerini en aza indirebilir. Ayrıca dengeleme yapılırken yerel gereksinimlerin dikkate alınması da bölgesel farklılıkları en aza indirebilir (Brandsma, 2002).

Eğitim kararlarının alınmasında ailenin ekonomik geliri (gelir esnekliği) önemli bir parametredir. Makroekonomi boyutunda ailelerin temel eğitimini tamamlama isteği ve üniversiteye kayıt yaptıрма ihtimali aile bütçesine bağlı olarak beklenen okullaşma oranlarının getiri artışı ile artacağı tahmininde bulunulabilir. Örneğin Acemoğlu ve Pischke 2001 yılında yaptıkları araştırmada aile gelir durumlarının zamana dayalı olarak değişikliklerini izlemiş ve gelir durumu ile üniversiteye

kayıt oranlarındaki artışı incelemiştir. Aile gelir durum esnekliği yirmi yıllık bir zaman periyodunda yüzde on (%10) artış göstermiştir. Bu artışın üniversiteye devam etme oranını yüzde kırk (%40) artırdığı sonucuna ulaşmışlardır. Bu sonuç kendi içerisinde sosyo-ekonomik düzeyin farklı olduğu bölgeler bazında da değişkenlik göstermiştir (Acemoglu & Pischke, 2001). Son yirmi yılda eşitlik tartışmaları bilgi düzeyinde kalmıştır. EFE sağlama politikası “yeterli” şartların oluşturulması gündemini oluşturmaktadır. Bu düşünceden hareketle, EFE kaynakların tüm çocuklara ulaştırılma çabası olarak tanımlamak mümkündür. Ancak pragmatik olarak düşünmek gerekirse öğrencilerin ihtiyaçları karşılanırken sosyo-ekonomik veya sosyo-kültürel özelliklerine bakılmaksızın, bazı toplumsal gerekçelerle “eğitimde fırsat eşitliği” hatta “eğitim yeterlikleri” çerçevesinde bilim dünyası, mahkeme ve siyasiler tarafından bu sürecin ele alınması gerekmektedir (Koski & Reich, 2006).

Şekil 1. Eğitim yatırımlarının kademelere göre getiri eğrisi (Cunha, F., Heckman, J. J., Lochner, L., & Masterov, D. V. (2006). Interpreting the evidence on life cycle skill formation. In E. A. Hanushek & F. Welch (Eds.), Handbook of the economics of education (pp. 697–812). Amsterdam: North-Holland.)

Eğitim yatırımlarının ekonomik olarak etkililiğinin konuşulmasının yanında yapılan yatırımın geri dönüşü yaklaşık çeyrek asrı bulabilmektedir. Bu anlamda eğitim, ticari bir eylem değil insan ve toplumsal bir yatırım olarak görülmesinde fayda bulunmaktadır. İrdelenmesi gereken bir diğer unsur, eğitim yatırımının yapıldığı gruptur. Dezavantajlı çocuklara yapılan yatırımın getirisi yüksek oranda gerçekleşirken sosyo-ekonomik düzeyi daha yüksek olan çocuklara yapılan yatırımın getirisi nispeten daha düşük oranda gerçekleşmektedir. Ancak her iki grupta da getiri farklı oranlarda da olsa gerçekleşmektedir (Cunha, Heckman, Lochner & Masterov, 2006 / Şekil 1). İlk olarak bu konuda farklı tarafların çıkarları düşünülmelidir. Örneğin, belirli mevsimlerde ihtiyaç duyulan iş gücüne işveren

tüm mevsimler boyunca iş veremeyecek olup ihtiyaç duyduğu aylarda istihdam sağlayabilecektir. Dezavantajlı grup üyesi birey ise var olan maddi ihtiyaçtan dolayı tüm aylarda iş sahibi olmak isteyecek ve belirli dönemlerde işveren işleri göz ardı edecektir. Ayrıca belirli bir eğitimle gelinen dönemsel işlerde ise işveren öncelikle eğitime sahip insan sermayesi arayışı içerisinde olacak olup eğitim maliyetini kendisi karşılama yoluna gitmeyecektir. Bu durum da insan gücü sayısını azaltacak bir kriterdir. Bu kriterler düşünüldüğünde eğitim sisteminin yükseköğretimden sonra devam eden yaşam boyu öğrenme stratejisi akla gelmektedir.

Eğitimde Fırsat Eşitliğinin Sistem Bütünlüğü İçerisinde İrdelenmesi

Eğitimde bilginin sınıflandırılması, bilginin sınırlarının çizilmesi, eğitim konusuyla ilgili bilginin çerçevesinin oluşturulması ve bileşenlerin tespit edilmesi insan bilimleri kapsamında güç görünmektedir. Eğitim, bilginin yapılandırılması üzerine doğrudan odaklanmaktadır (Bernstein, 1971). Bu doğrultuda, sanayi devrimi, üretim etkinliğini aileden fabrikaya aktarırken ailenin bir üretim birimi olma özelliğine son vermektedir. Böylece, çocukların aile dışına mesleki göçü hızlanmaktadır. Ayrıca iş ve mesleğe hazırlanmalarının zorlaşmasının yanı sıra çalışamayacak duruma düştüklerinde bakım ve gözetimleri de artık toplumsal sorumluluk konusu haline gelmektedir (Tan, 1987). EFEnin özel bir anlamı bulunmaktadır. Bu anlam aşağıdaki unsurları içermektedir (Coleman, 1968) :

1. Bir seviyeye kadar eğitim sonrasında ücretli eğitim verilerek iş gücüne girişin sağlanması.
2. Ne olursa olsun tüm çocuklar için ortak noktaları olan bir müfredatın sağlanması.
3. Dezavantajlı gruba giren ve düşük nüfus yoğunluğuna sahip farklı kökenlerden gelen çocukların aynı okula gitmesinin sağlanması,
4. Yerel yönetimlerin, belirli ilkeler çerçevesinde eşitliğin sağlanması için okullara kaynak sağlaması.

EFEyi sağlayan diğer unsurların okul yönetimi (bina, öğretim programı, öğretmenler vb.), öğrencilerin eğitim geçmişi, ahlaki yapı, okullaşma oranları olduğu söylenebilir (Coleman, 1968). Sistem bağlamında sunulan fırsatların değerlendirilmesi öncelikle girdi ve çıktıların karşılaştırılması ile gerçekleştirilebilir. Ortaya çıkan sonuç, verimliliği hesaplamanın yanında eğitimle ilgili değişkenlerin ilişkisini sayısal verilerle açıklama olanağı sunabilecektir. Ayrıca insan kaynağının nicel ve nitel sonuçları sosyal verimliliğin bir kısmını açıklayacaktır. Verimliliğin eğitim ile ilişkisini; eğitim durumu, öğrencilerin eğitim sistemine giriş sayısı (okullaşma) ve yükseköğretimden mezuniyet sayısı (mezuniyet), aile eğitim durumu ve mesleğe giriş sayıları, bireysel kazanç değişkenleri ortaya koymaktadır (Chalam, 1990). Uzmanlık alanlarında var olan eksiklere teşvik edici yöneltme politikaları da hem yükseköğretime geçişi arttırıp hem de eksik uzmanlık alanlarını tamamlayıcı olabilir (Elk, Steeg & Webbink, 2009). Konuya ilişkin yapılan araştırmalar yükseköğretim kademesine

öncelikle akran etkisinin devamında ise öğretmen kalitesinin etkilerinin olduğunu ortaya koymuştur. Ek olarak okul seçimi öğrencilerin yetenekleri açısından belirsizliği azaltabilir. Yükseköğretime geçişte ele alınması gerek bir diğer husus erken izleme sisteminin geliştirilmesidir. Yükseköğretime başvuruda ve adayların değerlendirilmesinde FEnin sağlanması gerekmektedir. Toplumsal koşullar içerisinde sosyo-ekonomik durumların yetersizliği, bireylerin yüksek düzeyde akademik başarı faktörü sayesinde eğitimin seviyesi ve toplumun refahı arttırılabilir. Bu sayede daha avantajlı sosyal pozisyon yakalanabilir (Mason, 2004).

Okul düzeyinde yerleştirme politikaları ile ilgili yetenekleri sıralama, yerleştirmeyi izleme, eşitlik ve verimlilik tartışmaları devam etmektedir. Ana argümanlardan biri homojen sınıflara odaklanmış öğretim programına göre oluşturulmasıdır. Böyle bir durumda öğretmenin, hızlı öğrenenler için sıkıcı olma ya da yavaş öğrenenleri kaybetme endişesi yaşamasına gerek yoktur. Ancak bu argüman bireysel farklılıklardan dolayı eleştirilmektedir. Çünkü sınıf ortamında dezavantajlı gruba giren öğrencilerin yavaş öğrenmeleri ortalamanın altında kalacağı için sistematik bir biçimde öğrenme ortamında verim düşecektir (Rose, 2017). Sonuç olarak sosyo-ekonomik düzeyi düşük dezavantajlı öğrencilere karşı ön yargı devam edecektir. Bunun yerine heterojen sınıf ortamının oluşturulabileceği yerleştirme şekli uygun olabilir. Böylece akran etkisi (motivasyon, tartışma ortamı vb.) etkileşim yoluyla oluşabilir (Hanushek & Wößmann, 2006). Okulda edindirilen becerileri test etmek için öncelikle bu becerilerin hayatta bir karşılığının aranması gerekmektedir. Bu karşılığın aranmasının yanında kaliteli bir okul ortamı oluşturma ve eğitim çıktılarının niteliğinin istenilen biçimde olması için eğitimin ve öğretmenin öğrenciye katkısı nedir? Katkısı konusunda tarafların görüşü nedir? Bu konuda öğretmenin düşünemedikleri neler olabilir? Öğretmen işini daha iyi yapabilir mi ve bu konuda neler yapabilir? Sorularının bireysel olarak sorulması en azından farkındalığın bir göstergesi olabilir. Bu sayede eğitim kalitesine katkı mikro düzeyde başlayabilir (Glasser, 1992). Mesleki gelişim anlayışının yerleşik olduğu okullar, öğrenmede fırsat eşitliğini sağlamak amacıyla öğretmenlerin profesyonel gelişimine odaklanmaktadır.

Eğitimde eşitliğin sağlanabilmesi için yapılabilecekler: (a) eğitime merkezi ve yerel boyutta doğrudan destek sağlamak, (b) ulusal eğitim programını destekleyici ve tamamlayıcı halk eğitimini sağlanmak, (c) eğitim maliyetini karşılayıcı önlemler alınmak (d) uluslararası boyutta eğitime destekleyici etkinlikler tasarlamak, (e) temel düzeyde okuryazarlık oranlarını arttırıcı ve okulu destekleyici ilişkiler kurmak biçiminde sayılabilir (Edwards, 1946). EFE kalite kapsamında irdelenebilir. Birçok araştırmacı EFEdeki farklılıkların açıklanmasında eğitim harcamaları, sınıf büyüklüğü ya da öğretmen-öğrenci sayıları gibi daha ilkel değişkenleri kullanmaktadır. Bunların yerine doğrudan izlenebilir öğretmen nitelik ve beceri farklılıklarına ilişkin ayrıntılı araştırma yapmak mümkündür. Eğitimde sunulan fırsatların değerlendirilmesi bağlamında eğitimde kalite unsurunun

ortaya çıkması bakımından küresel düzeyde ise *ne, kim ve nasıl* olacağının sınırlarını çizebilmek ayrı bir önem taşımaktadır (Tikly & Barrett, 2011). Eğitimde eşitlik ve fırsat eşitliğinin devamındaki aşama olan eğitimde kalite, toplumsal argüman olan sosyal adalet yaklaşımının düşünülmesinde yeni bir yol açabilir. Bu yaklaşım insan sermayesi ve haklarını da kapsamaktadır. Bu sayede kaliteli eğitimin tanımının yeniden yapılabilmesinin yanında eğitimde sunulan fırsatların değerlendirilebilmesine de olanak tanımaktadır. Sosyal adalet, insan sermayesi ve haklarını içinde barındıran kaliteli eğitim anlayışı, kültürel yaşantı, norm ve değerleri barındırması ulusal düzeyde düşünülmesini destekler nitelik taşımaktadır.

Eşitliğin Sağlanmasında Eğitim Sistemi İçerisinde Roller ve Sorumluluklar

Ekonomistler okulların kendine has özellikleri olduğunu ve üretim fonksiyon çıktılarının toplumsal olumlu getirilerinin olduğunu savunmaktadır. Bir firmanın çalışıp kar elde etmek için nasıl bir sistemi varsa okulların da benzer şekilde sistemleri vardır. Firma örneği düşünüldüğünde ekonomik faaliyet yapmanın bir gerekliliği olarak ihtiyaçları, girdi ve çıktıları bulunmaktadır. Okulların da benzer şekilde sistem modeli bulunmaktadır. Ancak ticari faaliyet yapan kurumlardan farklı olarak yarı açık sistemleri mevcuttur (Teese, Lamb, & Duru-Bellat, 2007). Kamu harcamaları hükümetler tarafından yapılmaktadır. Eğitimde yer alan eşitsizlikleri aşmada vergileri yükselterek bireylere verilen eğitimi daha az maliyetli yapabilmenin yanında eğitim dışsallıkları için geleceğe yapılan yatırımlar da göz ardı edilmemelidir. Bunun yanı sıra hükümetler, ailelerin eğitime yatırım yapmalarını kolaylaştırmak için kredi ya da yardım verebilir ve bunlara katılımı zorunlu kılabilceği sistem tasarımları yapabilirler (Ladd & Loeb, 2013). Erken çocukluk ve temel eğitime öncelik verilirse eğitim sisteminin temel yapısı oluşturulabilir ve güçlü eğitimin başlangıcı sağlanabilir. Çocukların yaşamlarını iyileştirmek için kamu politikası önlemleriyle erken çocukluk eğitimi ve çocuk bakımı, eşitlik önceliği taşımaktadır. Okul çağındaki çocukların ailelerine sağlanan teşvik ve hibe programlarının artırılması, okulu terk etmenin önüne geçmesinde bir rol oynayabilir (Schleicher, 2009). Avrupa ülkelerinin eğitim sistemleri üzerine yapılan ampirik araştırmalarda erken çocukluk eğitimine önem verildiği görülmektedir. Eğitime yapılan yatırımların uzun vadeli getirisi düşünüldüğünde yükseköğretime erişimin devamında mesleki eğitim ve hayat boyu öğrenmeye dair politikaların geliştirilmesi gelecekteki ekonomik ve sosyal refah hedeflerine ulaşmada bir yol olabilir (Wößmann, 2008). Kamu politikalarının refah geliştirme bakımından ortaya attığı argümanlardan biri FE sunmadır. Ancak toplumun seçimlerinin ve kişiliklerinin önemine vurgu yapılmaktadır. Kamu politikaları refahı sağlamada pahalı seçimlerin, kişilik özelliklerine bağlı olduğunu söylemektedir. Kişinin mahrum kalacağı fırsatın, daha maliyetli bir fırsatın oluşumunu beraberinde getirdiğini ve telafisinin yapılmadığında giderek büyüyen bir özelliğinin olduğu savunulmaktadır (Williams, 2002). Dezavantajlı grupların eğitimleri, kamu kaynaklarının aktarımı konusunda politika uygulamalarının

durumlara göre adil hale getirilmesi bakımından önemli olduğu söylenebilir. Bu sayede devlet, kaynaklarını herkesin eğitimi için eşit kullanarak yatırımını yapabilir.

Eğitimde eşitlik, cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, bulunulan bölge gibi faktörlerden bağımsız olarak eğitim potansiyellerine ulaşılmasında bireysel ve sosyal koşulların sağlanması oldukça önemlidir. Bu eğitim sistemlerinde tüm bireyler iyi bir öğrenim görme ve temel becerilere sahip olma fırsatına sahiptir (OECD, 2012). Eşitlik tüm bireylerin yüksek düzeyde başarı göstermesinden ziyade öğrencilerin bu başarıya ulaşmaları sürecinde sağlanan fırsat ve imkânlarla ilgilidir. Eğitim sistemlerinde eşitliğin önemli ölçütleri olarak akademik başarı, sosyo-ekonomik düzey, cinsiyet ve eğitime erişim değişkenleri söylenebilir. Nitekim bu faktörlerin akademik başarıyla doğrudan ilişkisi olduğu vurgulanmaktadır.

Öğrencileri bilişsel yeteneklerine göre okul/sınıf/program türü gibi gruplara ayıran eğitim sistemlerinin (tracked educational systems) fırsat eşitsizliğine etkisini ve öğrenci başarısını merkezi sınav uygulamalarına göre inceledikleri araştırmalarında Bol, Witschge, Van de Werfhorst ve Dronkers (2014) iki ana mekanizma olduğunu ifade etmektedir. İlk mekanizma sosyal seçim mekanizmasıdır. Bu mekanizmada öğrencileri özellikle genç yaşlarda farklı gruplara ayırmada sosyo-ekonomik geçmiş önemli bir rol oynamaktadır. Öğrencilerin sosyoekonomik durumuna bağlı olarak başarısı etkilendiği için farklı gruplar oluşmaktadır. İkinci mekanizmaya göre ise öğrencilerin farklı gruplara ayrılması eşitsizliği etkilemektedir. Eğitimin, bireylerin yaşamını etkileme ve kalitesini artırma etkisi bulunmaktadır. Eğitimde eşitlik ve verimlilik arasında da bir ilişki bulunmaktadır. Ayrıca eğitimin öz kaynakları sosyal eşitliği destekler altyapıya sahiptir. Bu sosyal eşitliğin sağlanmadığı durumların maliyetinin ödenmesi güç durumlar ortaya çıkarabilmektedir. Sosyal eşitlik kamu harcamaları ile sağlanabilir (Field, Kucera & Pont, 2007). Diğer taraftan FE düşüncesi ahlaki bir kaygının ifadesidir. Bu nedenle FEnin nasıl oluşturulacağına ilişkin düşünceler ve yorumlama çabaları politikaların oluşturulmasında ahlaki yargıyı barındırmaktadır. Bu doğrultuda söylem, uygulama ve geleceğe ilişkin planlamalar, etik ilkeler çerçevesinde ele alınarak oluşturulacaktır (Richards, 1997).

FEnin tatmininin yeterli olmaması, bireysel refah değişkeni kapsamında küresel adalet sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sorun merkezi politika geliştirilmesi değil aynı zamanda yerel sorunlarının ele alınmasıyla çözülmektedir. Politikalar tasarlanırken ortaya koyulan çabanın veya olumlu davranışın ödüllendirilme sistemi düşünülmelidir (Calsamiglia, 2009). Okul bazında yapılacak değerlendirmeler neticesinde EFEyi iyileştirmek için politikalarını tasarlarken düşük başarıya sahip okulların öğrenci özelliklerinin veya öğrenci bazında izleme ve değerlendirme yaparak öğrenci sosyo-ekonomik düzeyinin iyileştirilmesi eşitliği sağlayabilir. Öğrenciler arası farklılıkların azaltılması amacıyla kapsayıcı eğitim anlayışı eğitim sistemine dâhil edilebilir (OECD, 2013).

Öğrenmede fırsat eşitsizliklerine, öğrenci ve okullar arasında kaynakların dağıtımı neden olmaktadır. Eğitim kaynakları, geliştirilecek olan okul sisteminin altındaki okullar arasında bölgenin sosyo-ekonomik durumuna göre dağıtılmalıdır. Ancak dağıtılacak kaynakların arasında ciddi farklılıkların olmaması durumun eşit olmasını da sağlayabilir. Eğitim öz kaynaklarının dağıtımında ve harcama yetkileri bakımından yerleşme eğilimi de etkililik sağlayabilir (OECD, 2010). Hem merkezi hem de yerel düzeyde, kamu ve özel sektördeki tüm mali kaynakların, Türkiye'nin eğitim hedeflerine ulaşabilmesi amacıyla verimli kullanılmasını sağlamak için etkili ve modern yönetim düzenlemeleri ve teşvik yapı politikaları izlemeleri gerekebilir. Bu doğrultuda, (1) mesleki gelişim için öğretmen eğitimi ve atamasının entegre bir program geliştirmek, (2) Öğretmen seçimi, atama ve destek için etkili bir politika uygulamalarının izlemek yerinde olabilir (World Bank, 2005).

Eğitim ortamlarında toplumsal sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik durumların düzenlenmesi için okul yöneticisi-öğretmen ve veli arasında olumlu yönde düzenleyici bir bağ kurulabilir (Becker, 1952). İlköğretim ve ortaöğretim okullarının dağılımında eşitlik standardına geçiş son yapılan çalışmalarda dikkat çekmektedir. Eşitlik standardının ölçüsü "yeterli" olmasından geçmektedir. Yeterli olmanın ölçütü ise kişilerin genel dağılımı ile alakalıdır. Ancak buradaki yeterlilik ölçütü daha az avantaja sahip öğrenciler için avantajlı uygulamaları barındırma özelliğine sahiptir (Satz, 2008; Strayer, 1930). Okul eğitim sisteminin bir üretim iktisadi kurumu, beşeri sermaye yatırımının yapıldığı ekonomik bir kurum olarak düşünülebilir. Okullarda bireylere birtakım becerilerin kazandırıldığı düşünüldüğünde bu kazandırma ve geliştirme süreci uzmanlık ve deneyim gerektirmektedir. Ancak okulları ticari kurum ve kuruluşlardan, vardiya sisteminin olmaması, üretim hatasının telafi edilmemesi ve teori-pratik sentezinin deneme yanılma yoluyla edinilememesi gibi ayıran özellikleri bulunmaktadır (Becker, 1993).

Kamu kurumlarının vatandaşlara eğitim hakkını sunabilmesi kanuni bir zorunluluktur. Bu doğrultuda EFeyi uygulamalarında öncelikle konu FE'nin kimler arasında olması gerektiği yönündedir. Diğer taraftan EFE uygulamalarının kontrolü, değerlendirilmesi ve ödüllendirilmesine odaklanmak önerilebilir. Öncelikli durum başlangıç için diğer durum ise sürecin işlerliği ve kontrolü bakımından önemlidir (Brown, 1971; Rogoff, 1960). Kamu politika ve bütçelerinde eşitliği saylayacak kalemlerin maksimizasyonu esastır. Ancak eğitim kurumlarında ve okullarda sosyal yapıların özellikleri neticesinde eşit olmayan durumlar ve uygulamalar sonucunda durumların eşitlenememesi sonucu görülmektedir. Sonuç olarak eğitim politikası yapımı bilindiği üzere zor bir uğraşı olarak karşımıza çıkmaktadır (Schaefer, 1990).

Kamu ekonomisi temel olarak kişilerin kamusal ihtiyaçlarından etkin bir biçimde giderilmesi konusuyla uğraşır. Ayrıca devletin bazı düzenleyici etkinlikleri de (ekonomik istikrarı sağlamak ve adil gelir dağılımını gerçekleştirmek gibi) kamu ekonomisi tarafından ele alınmaktadır. Kamu

ekonomisinin kamusal ihtiyaçların giderilmesine ilişkin sorunları, kaynak ayrımı fonksiyonu tarafından çözüme kavuşturulur. Kamu ekonomisinin istikrarın sağlanması fonksiyonundan, devletin tam istihdam ve fiyat istikrarını sağlaması ile makul bir büyüme hızını gerçekleştirilmesi anlaşılmaktadır (Şener, 2014). Sosyal devlet, ülkesinde yaşayan bireyin ve ailenin bugün ve yarın kaygısı duymadan yaşamasını öngören, gerçekleşmesini sağlayan bunun araçlarını yeteri düzeyde geliştiren devlettir. İnsanın bugünü ve yarını ile ilgili kaygıları olacaktır. İşsizlik, işten ayrılma, işten atılma, hastalık, sakat kalma, yalnız kalma gibi kaygıların yanı sıra, evlenme, boşanma doğum, çocukların ölümü, çocukların eğitimi, çocukların evlendirilmeleri, ölüm gibi her insanın yaşamının bir döneminde karşılaştığı ya da karşılaşacağı durumlarda ekonomik, sosyal ve psikolojik destek arayışı olabilir. Bu destekleri devlet 3 boyutta sunabilir (Güçlü, 2007, s.82-83):

Primli sistem. Hastalık, sakatlık, ölüm gibi durumlarda çalışılan süre içinde karşılık olarak toplanan primlerin değerlendirilmesiyle hak sahiplerine sağlanan güvence bir nevi sosyal sigorta olarak düşünülebilir.

Karşılıksız sistem. Ekonomik, sosyal ve psikolojik bakımdan çaresiz ve tam desteksiz kalma durumunda devletçe ve devlete destek olma amaçlı kurulan sivil toplum kurumlarınca veya devlet eliyle karşılıksız sağlanan güvence bir nevi sosyal yardım olarak düşünülebilir.

Kurumsal sistem. Ekonomik güç oranında ödemeli, ekonomik gücün olmadığı zamanlarda karşılıksız olarak verilen bakım, sağaltım ve rehabilitasyon hizmetleri ile sağlanan kurumsal güvence bir nevi sosyal hizmetler olarak düşünülebilir.

Kamusal malların birtakım özellikleri bulunmaktadır. Bir kamusal malda özelliklerin tümü bulunabileceği gibi bir tanesi de bulunabilir. Kamusal mallar kendi içerisinde pür kamusal mallar ve pür olmayan kamusal mallar olarak ikiye ayrılır. Pür mallar da kendi içerisinde pür kamusal mallar ve pür özel mallar olmak üzere ikiye ayrılır. Bölünmezlik ve dışlanmazlık özelliğine sahip mallara tam kamusal mal adı verilmektedir. Bölünebilir ve pazarlanabilir mallara ise tam özel mallar adı verilir (Aktan, Dileyici & Vural, 2006). FE, milli gelirden pay almada, yeni gelir dağılımında; üretime katılan bireyler arasında dürüst bir rekabetin var olmasının sağlanması anlamındadır. Devletin yürüttüğü FE ya da gelir dağılımına müdahale politikaları şu dört başlık altında toplanmaktadır (Akalin, 2000, s.222):

1. *Sosyal refah devleti servisleri ile tüm vatandaşlar için bir minimum beşeri sermaye birikiminin sağlanması, konut ve beslenme gibi temel ihtiyaçların güvence altına alınması ve herkesi kapsayan bir sosyal güvenlik sisteminin kurulmasıdır.*

2. *Bu sosyal refah devletinin servislerinin (eğitim + sağlık + konut) artan oranlı vergilerle ödeme gücü olanlara finanse ettirilmesidir. Bir başka deyişle sosyal refah devleti servisleri ve bunları finanse eden artan oranlı vergi sistemi ikilisi ile zenginlerden yoksullara gelir transferinin gerçekleştirilmesidir.*
3. *Dengeleyiciler ile yani yasal kurallarla piyasalar düzenlenerek yoksulların himayesidir. Örneğin asgari eğitim süresinin belirlenmesi (12 yıl), haftalık çalışma saatlerinin tespiti (40 saat), işverenlerin kreş açmaya zorunlu tutulması gibi.*
4. *Girdiler ile fiyat politikası, örneğin taban fiyatları, asgari ücret ve istihdam politikaları, halk ekmek, üniversite harçları vb.*

İyi eğitilmiş, yetiştirilmiş ve sağlıklı bireylerden oluşan toplumlarda sosyo-kültürel gelişmenin ekonomik gelişmeyi beraberinde getirdiği, ekonomik gelişmenin de sarmal şeklinde tekrar sosyokültürel gelişmeye yol açtığını söylemek mümkündür. Ülke içindeki gelir dağılımını da etkileyen beşeri sermaye yatırımları (özellikle eğitim alanında) ülkelerin ekonomik kalkınma süreçlerinde önemli roller üstlenmektedir (Özyakışır, 2011, s.64). Bu nedenle eğitim yarı kamusal mal özelliği taşımaktadır. Yarı kamusal malların özelliklerine bakıldığında malların büyük bir çoğunluğu özel maldır. Kamusal malların çoğunda kullanıcı sayısı belli sayıya ulaşınca tüketiminde rekabet ortaya çıkar. Bazı kamusal malların kullanıcılarına sağladığı bireysel fayda kullanıcı sayısı arttıkça azalır. Bazı mallarda dışlanamazlık özelliği olmasına rağmen yeni teknolojik gelişmeler dışlanabilirliği sağlayabilir (Savaşan, 2014). Eğitim harcamaları, içsel büyüme modellerinde sıkça vurgulanan beşeri sermaye oluşumuna yol açmaktadır. Eğitim alanındaki kamu harcamaları, öğretmenlere, müdürlere, okul binalarına, bilgisayarlara, yemek ve kitaplara yapılan ödemeleri kapsamaktadır (Kar & Taban, 2003).

Sonuç olarak içsel büyüme teorisi kamu politikalarına büyüme alanında önemli görevler yüklemektedir. Bu gereklilik üretim ve yatırımların taşıdığı pozitif dışsallıktan, beşeri sermayenin üretimdeki öneminden, altyapı ve istikrar gibi kamu politikalarının doğrudan sonuçlarından kaynaklanmaktadır. İçsel büyüme teorisinin gelişmekte olan ülkelere önerisi, teşvik politikalarının gelecekte öneminin artması beklenen ve teknolojik olarak gelişme potansiyeline sahip alanlarda yoğunlaştırılması şeklindedir. Diğer bir anlatımla, gelişmekte olan ülkeler, Ar-Ge, eğitim, finansal kalkınma, dış ticaretin arttırılması, verimli kamu harcamaları politikalarına önem vererek ekonomik büyümelerini hızlandırabilirler. Eğitim harcamalarının, bireylerin verimliliğini artırarak ve yaratıcılığını harekete geçirerek ekonomik büyümeyi hızlandırması beklenmektedir. Çünkü eğitilmiş bir kişi, olayları kolayca kavrayarak geliştirilmesine ve çalışma arkadaşları ile birlikte bir bilgi birikiminin oluşmasına katkıda bulunabilir.

Sonuç ve Tartışma

Kişilerin fırsat oluşturmak adına yapacağı eylem veya eylemlerin bütünlüğünde kararlı ve net olmak gerekmektedir. Ortada var olan engellerin ya da sınırların varlığı fırsatın doğması için bir neden

veya araçtır. Durumun üstesinden gelindiğinde ise bireysel özgürlük sonucunda ortaya bir fırsat çıkarılmıştır. Eşitlik söz konusu olduğunda ise Joseph'in (1980) fırsat eşitliği: iyi bir eğitim için her kişiye eşit şans vermek ve onun yeteneğini geliştirmek ve sonuçların eşitliği: ne olursa olsun eğitim her kişiye verilmeli ve statü nispeten eşit paylaştırılması gereken bir unsur olmalı tanımlamaları dikkati çekmektedir. Tanımlamalardan hareketle eşitsizlik ile başa çıkılacak iki yol vardır: "Hangisi tercih edilmelidir?" sorusu ön plana çıkmaktadır. Buradaki normatif prensipten hareketle, toplumsal eşitlik konusunda "fırsat eşitliği"nin yanında "sonuçların eşitliği" kavramlarının birbirleriyle ilişkisi konuya farklı bir bakış sunmaktadır. Sadece var olan sınırlılık durumunun ortadan kaldırılmasını değil ortadan kaldırıldıktan sonraki sonucunun da eşit olacağını en azından planlanmasını gerekli kılar. Bir durumun eşit fırsatlara sahip olduğunu söyleyebilmek için : (1) kendi içerisinde her fırsatı ölçmek için öngörülen standartların geliştirilmesi, (2) ölçülen fırsatların birbirleriyle karşılaştırılması, (3) aynı standartlar üzerinden karşılaştırılan fırsatların aynı zamanda geçerli olması gibi bazı özellikleri taşıması gerekmektedir (Westen, 1985). Genel olarak değerlendirildiğinde FEnin tanımlanması ve kapsamının çizilmesinde eşitlik kavramlarına ve teorilerine ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla çeşitli disiplinlerde eşitlik ve FE kavramı ele alınmakta ve birbirlerini tamamlar nitelik taşımaktadır. Burada bahsi geçen teorik ilişki çerçevesinde eşitliği ve FEyi kendi içerisinde tanımlar ve incelerken aynı zamanda bütünlük içerisinde ele alınmasının zaruri görüldüğü söylenebilir. İki şeyi birbiriyle karşılaştırırken genişlik, kalınlık, kübik içeriği ya da kilo gibi birimlerden faydalanmak mümkündür. Benzer şekilde insanların eşit olması, bu haliyle bir şey ifade etmemektedir. Karşılaştırma yaparken mutabık olunan bir dizi göstergelerden bahsedilebilir. Ekonomik olarak örneklendirmek gerekirse para gelinine göre insanların eşitliği sorgulanabilir. Diğer bir seçenek ise çalıştıkları mesleklerin dikkate alınmasıdır. Salt olarak meslek grupları değil mesleğin niteliği, edindirdiği kazanım, sosyal statüsü ve sağladığı gelir de kendi içerisinde bakılan değişkenler arasındadır. Bu sayede ekonomik olarak yapılan karşılaştırmada eşit, eşit değil veya benzer karşılaştırmaları yapılabilir.

Güç ve statü isteği toplumların tercihlerini etkilemektedir. Sosyal sınıf içerisinde statü, sosyal hiyerarşi içinde kişilerin derecelendirilmesi işlemi olup hiyerarşik bir özelliğe sahiptir. Bu özellikten dolayı da aynı sınıftaki üyeler hemen hemen aynı statüye sahip olurken diğer sınıfın üyeleri ya daha fazla ya da daha az statüye sahip olmaktadır. Statünün doğal bir çıktısı ise güçtür. Gücü elde etmede salt olarak statü sahibi olmak yetmemektedir. Bireylerin sadece iyi bir geliri olması onun üst sınıfta yer almasına imkân vermemektedir. İyi bir gelir yanında iyi bir eğitim, yaşanılan evin yeri vb. önem kazanmaktadır. Bireyler arasında doğuştan gelen bazı farklılıklar olabilmektedir. Bu durum beklentilerin tatminini etkilemektedir. Ortaya çıkan sonuç, düşük düzeyde beklenirken var olan farkın üzerine sunulan fırsatın etkisi ile fark büyüyebilmektedir. Bazı kurumların politikalarını yapılandırmak ve özellikle eğitim alanında yetenekli öğrencilerin başarılarını desteklemek var olan

güç denge merkezini değiştirebilir. Bu güç dengesinin ebeveynler üzerinden ekonomik olarak yapılabilmesinin üç yolu bulunmaktadır. İlk olarak ebeveynlerin özellikle okul veya kolejlere erişimi sosyal bağlantılar üzerinden sağlanabilir. İkinci olarak ebeveynlerin doğuştan iş gücü piyasasında iyi kazanç elde edebileceği yönde yeteneklerinin geliştirilmesine fırsat tanıyacak politikaların tasarlanması ile gelecek nesillerin de genetik iletim yoluyla yaşam kalitesinin artması sağlanabilir. Üçüncü olarak ise aile kültürü ve becerileri, eğilimleri, inançları, davranışları ve maddi olan ya da olmayan yatırımları ile aileden olacak çocukların yaşam kalitesinin artırılması sağlanabilir.

Başka bir tartışma konusu ise sınıf büyüklüğüdür. Öğülmüş ve Özdemir (1995) yaptıkları araştırmada bunun önemini sonuç bölümünde vurgulamışlardır. Araştırmaya göre okul büyüklüğünün öğrencilerin deneyimlerini ve bunun sonucu olarak da gelişimlerini etkileyen bir faktör olduğunu göstermektedir. Araştırmalara göre küçük okuldaki öğrenciler daha fazla davranış alanına girmekte ve ders dışı etkinliğe katılmaktadır. Davranış alanında daha fazla sorumluluk gerektiren işler yüklenmekte ve alanın işleyişine daha fazla katkıda bulunmaktadır. Etkinliklere katılmaya yönelik baskı hissetmektedir. Bunun sonucu olarak kendisini vazgeçilmez bir kişi olarak görmekte ve daha değerli bulmaktadır. Davranış alanlarında elde ettiği doyum daha yüksektir. Kişi sayısı az olduğu için, bireysel ayrılıklara daha az duyarlı olmakta ve beraber çalıştığı kişileri daha kolay kabullenmektedir. Sınıf büyüklüğü özelinde yer alan araştırmada Türkiye'deki mevcut durum irdelenirken aslında temelinde EFEd işlevselliğin sınıf büyüklüğüne dayalı olarak arttığı ortaya koyulmuştur.

Genel olarak son yıllarda Türkiye'de reform niteliğindeki bazı uygulamalara bakıldığında niceliksel olarak bir artışın sağlandığını gözlemek mümkündür. EFE bağlamında Türkiye'de, Dünya'nın birçok ülkesinde uygulanmakta olan, yoksullukla mücadele amacıyla bir sosyal politika aracı olarak Şartlı Nakit Transferi (ŞNT) programı başlatılmıştır. 2003 yılında uygulanmaya başlanan bu sosyal yardım programının sağlık, eğitim ve gebelik yardımı olmak üzere üç bileşeni bulunmaktadır. Yoksulların eğitim ve sağlık hizmetlerine taleplerini teşvik etmek ve davranışlarını olumlu hale getirmek için nakit yardım yapılmaktadır Eğitim bileşeni kapsamında program ile nüfusun en yoksul kesiminde yer alan, maddi imkânsızlıklar nedeniyle çocuklarını okula gönderemeyen ailelere çocukların okula devam etmeleri şartıyla, "Şartlı Eğitim Yardımı" yapılmaktadır. Şartlı eğitim yardımlarından, ilköğretim ve ortaöğretim kademelerinde öğrenim gören öğrencilerin aileleri yararlanmaktadır. Şartlı Eğitim Yardımı (ŞEY) kapsamında nüfusun en yoksul %6'lık diliminde yer alan ailelerin yardımlardan yararlanılabilmeleri için eğitim çağındaki çocuklarını okullara kaydettirmeleri, eğitimine devam eden ilk ve ortaöğretim çağındaki (1-12. sınıflar) çocuklarının ise en az %80 devam oranıyla eğitimlerini sürdürmeleri şartıyla düzenli nakdi yardımlar şeklinde yapılmaktadır. Program, 2003 yılında 6 ilde pilot olarak uygulanmaya başlanmış; 2004 yılı başından itibaren kademeli olarak yaygınlaştırılmıştır. Şartlı nakit transferi kapsamında verilen eğitim

yardımları miktarları 2004 yılı sonuna kadar ailedeki çocuk sayısına göre belirlenirken, 2005 yılından itibaren ise yardım miktarı çocuk cinsiyetine ve eğitim seviyesine göre belirlenmesi uygulamasına geçilmiştir. Bu uygulamada ortaöğretime devam eden öğrencilere ilköğretime devam eden öğrencilerden daha fazla ay yardım yapılmaktadır. Cinsiyet durumu için ise kız çocukları için erkek çocuklarından daha fazla aylık yardım yapılmaktadır. Bu şartlar sonucunda hem çocukların eğitime kesintisiz olarak devam etmesi sağlanmakta, hem de ailelerine destek olunmaktadır. Özellikle kız çocukları için yapılan yardımların ilk ve orta öğretimde okullaşma oranlarını artırdığı belirtilmektedir. Bu kapsamda kız çocuklarının erkek çocuklara göre eşit yardım almayıp daha fazla yardım sağlanması fırsat eşitliği oluşturması bakımından örnek olabilir. Mevcut uygulama doğal olarak kız çocuklarının okullaşma oranında ki artışı beraberinde getirmiştir. ŞNT kapsamındaki bütün uygulamalar, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü (SYGM) bünyesinde devam etmektedir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2012). Şartlı Nakit Transferi programının sağlık ve eğitim sonuçlarını olumlu yönde etkilediği, aynı zamanda kadınların güçlendirilmesine katkıda bulunduğunu ve faydalanıcı çocukların benlik saygısını ve kendine güvenini geliştirdiklerini göstermektedir (Yıldırım, Özdemir ve Sezgin, 2014). Teknolojik yatırımların başında ise bir kamu projesi olarak Eğitimde Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi olarak bilinen FATİH projesi gelmektedir. 2011 yılından bu yana 63.000'den fazla tablet bilgisayar dağıtılmıştır ve 84.000 sınıf etkileşimli tahtalarla (ET) donatılmıştır. Bilgisayar girmemiş evler düşünüldüğünde önümüzdeki süreçte zaman içinde teknolojiye erişim konusunda yapılan yatırımlar eşitlik ve erişim meselesini de ele alacak ve büyük olasılıkla, kaynak sıkıntısı yaşayan okullar için kritik olan kapasite eşiklerini daha iyi anlamaya yardımcı olacaktır. Her durumda, MEB'in, FEye yapılan vurguda ekonomik yönden dezavantajlı bölgelerdeki uygulama düzeylerine de dikkat edilmesini sağlayacak bir strateji geliştirmesi gerekebilir. Sosyoekonomik yönden dezavantajlı okulların gereksinimlerini dikkate alma odaklı destekler sağlanması (ERG; & RTI, 2014) sürecin devamında ön plana çıkmaktadır. Eğitim kademelerine göre zorunlu eğitim süresi 8 yıldan 12 yıllık zorunlu eğitim süresine geçtiği sürede ortalama değerlere bakıldığında ilköğretim düzeyinde okul sayısının %25, öğretmen sayısının 2 kat, öğrenci sayısının %65 ve şube sayısının 7 kat arttığı görülmektedir. Ortaöğretim düzeyinde ise okul sayısının %75, öğretmen sayısının %60, öğrenci sayısının %10 ve şube sayısının 2 kat arttığı görülmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2012-2017). Elde edilen sayısal veriler incelendiğinde zorunlu eğitim süresinde görülen artış fiziksel ve insan kaynağı kapasitesi bakımından da artışı beraberinde getirmiştir. Ancak artışlarda ilk sırayı öğrenci oranlarındaki artış almaktadır. Diğer taraftan okul, öğretmen ve şube sayılarındaki artışın, öğrenci sayılarındaki artışla doğrusal olması beklenmektedir. Ancak bu artışların genel olarak istatistiki anlamlılığın ve etkililiğin hesaplanması ve zaman bakımından irdelenmesi gerekmektedir.

Türkiye’de eğitime yapılan harcamaların hem kamu hem de özel kaynaklar açısından değerlendirilmesi gerekmektedir. Ailelerin gelirlerinden eğitime ayırdıkları payların FEyi etkilediği gibi devletin eğitim hizmetleri için ayırdıkları pay da EFEyi etkilemektedir. Türkiye’de eğitime yapılan kamu harcamalarının görece olarak verimli olduğu ancak özel kaynakların öğrenci başına yapılan harcamayı arttırmasıyla bölgesel farklılıkların arttığı vurgulanmaktadır. Eğitime ilişkin kararlarının alınmasında ailenin ekonomik geliri (gelir esnekliği) önemli bir belirleyicidir. Bu eşitsizliği dengelemek için kamu erkinin dengeleyici kamusal politikaları önemli hale gelmektedir. Devlet tarafından yapılan harcamalar, ekonomik olarak FEnin sağlanması için devletin uygulayacağı gerek merkezi gerekse yerel yönetimler tarafından izlenen sosyal politikaların yanında, toplumsal olarak bilinçlenmeyi sağlayacak eğitim politikalarının geliştirilmesi gerekmektedir.

Kaynaklar

- Acemoglu, D., & Pischke, J.-S. (2001). Changes in the wage structure, family income, and children's education. *European Economic Review*, 45, 890-904.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü [ASPB], (2012) . *Türkiye’de Uygulanan Şartlı Nakit Transferi Programının Fayda Sahipleri Üzerindeki Etkisinin Nitel Ve Nicel Olarak Ölçülmesi Projesi Final Raporu*. Ankara. http://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/data/5429198a369dc32358ee29b9/Turkiyede_Uygulanan_SNT_Programinin_Etkisinin_Olculmesi_Projesi_Final_Raporu_-_TR.pdf adresinden edinilmiştir.
- Akalın, G. (2000). *Kamu Ekonomisi*. Ankara: Akçağ.
- Aktan, Ç. C., Dileyici, D., & Vural, İ. Y. (2006). *Kamu Ekonomisi ve Kamu Politikası*. İstanbul: Seçkin.
- Anderson, E. (2007). Fair Opportunity in Education: A Democratic Equality Perspective. *Ethics*, 117, 595-622.
- Becker, G. S. (1993). *Human capital: a theoretical and empirical analysis, with special reference to education*. NY: Columbia University.
- Becker, H. S. (1952). Social-class variations in the teacher-pupil relationship. *Journal of Educational Sociology*, 25, 451–466.
- Bernstein, B. (1971). On the classification and framing of educational knowledge. In M. F. D. Young (Eds.), *Knowledge and control: new directions for the sociology of education* (ss. 47–69). London: Routledge.
- Bol, T., Witschge, J., Van de Werfhorst, H. G., & Dronkers, J. (2014). Curricular tracking and central examinations: Counterbalancing the impact of social background on student achievement in 36 countries. *Social Forces*, 92(4), 1545–1572.

- Brandsma, J. (2002). *Education, equality and social exclusion. Final synthesis report. Brussels.* ftp://ftp.cordis.lu/pub/improving/docs/ser_clusters_education_social_exclusion_synthesis.pdf adresinden edinilmiştir.
- Brown, B. W. (1971). State Aid And Equality of Opportunity in Education. *Review of Social Economy*, 29(2), 218-226.
- Calsamiglia, C. (2009). Decentralizing equality of opportunity. *International Economic Review*, 50(1), 273-290.
- Campbell T. D. (1974 - 1975). Equality of Opportunity. *Proceedings of the Aristotelian Society, New Series*, 75, 51-68.
- Chalam, K. S. (1990). Caste Reservations and Equality of Opportunity in Education. *Economic and Political Weekly*, 25(41), 2333-2339.
- Coleman, J. (1968). The Concept of Equality of Educational Opportunity. *Harvard Educational Review*, 38(1), 7-22.
- Corak, M. (2013). Income Inequality, Equality of Opportunity, and Intergenerational Mobility. *The Journal of Economic Perspectives*, 27(3), 79-102.
- Cunha, F., Heckman, J. J., Lochner, L., & Masterov, D. V. (2006). Interpreting the evidence on life cycle skill formation. In E. A. Hanushek & F. Welch (Eds.), *Handbook of the economics of education* (pp. 697-812). Amsterdam: North-Holland.
- Devlet Planlama Teşkilatı [DPT], (2010). *Eğitimde Fırsat Eşitsizliği: Türkiye Örneği*. Türkiye Cumhuriyeti Devlet Planlama Teşkilatı ve Dünya Bankası Refah ve Sosyal Politika Analitik Çalışma Programı. <http://abdigm.meb.gov.tr/projeler/ois/egitim/006.pdf>
- Edwards, N. (1946). Problems of Equality of Opportunity in Education. *Review of Educational Research*, 16(1), 46-49.
- Elk, R. Van, Steeg, M. van der, & Webbink, D. (2009). *The effect of early tracking on participation in higher education* – No: 182. <http://ideas.repec.org/p/cpb/docmnt/182.html> adresinden temin edilmiştir.
- ERG., & RTI. (2014). *Fatih Projesi eğitimde dönüşüm için bir fırsat olabilir mi?* İstanbul: ERG. [http://erg.sabanciuniv.edu/sites/erg.sabanciuniv.edu/files/ERG_FatihProjesi_0 .pdf](http://erg.sabanciuniv.edu/sites/erg.sabanciuniv.edu/files/ERG_FatihProjesi_0.pdf) adresinden temin edilmiştir.
- Espinoza, O. (2007). Solving the equity–equality conceptual dilemma: a new model for analysis of the educational process. *Educational Research*, 49(4), 343–363.
- Field, S., Kuczera, M., Pont, B. (2007). *No More Failures: Ten Steps to Equity in Education*. Paris: OECD.
- Florig, D. (1986). The Concept of Equal Opportunity in the Analysis of Social Welfare Policy. *Polity*, 18(3), 392-407.
- Frankel, C. (1971). Equality of Opportunity. *Ethics*, 81(3), 191-211.

- Gamoran, A., & Long, D. A. (2007). *Equality of educational opportunity: a 40 year retrospective*. In M. Teese, Richard; Lamb, Stephen; Duru-Bellat (Eds.), *International Studies in Educational Inequality, Theory and Policy* (pp. 23–47). Dordrecht: Springer.
- Glasser, W. (1992). The quality school curriculum. *The Phi Delta Kappan*, 73(9), 690–694.
- Green, S. J. D. (1988). Is Equality of Opportunity a False Ideal for Society?. *The British Journal of Sociology*, 39(1), 1-27.
- Güçlü, F. (2007). *Vergi ve Sosyal Devlet*. Ankara: SABEV.
- Hansen, J. S., Chalk, R., & Ladd, H. F. (1999). *Equity and Adequacy in Education Finance: Issues and Perspectives*. Washington: National Academies.
- Hanushek, E. A., & Wößmann, L. (2006). Does educational tracking affect performance and inequality? Differences-in-differences evidence across countries. *The Economic Journal*, 116(510), 63–76.
- Hutmacher, W. (2001). Introduction. In Hutmacher, W., Cochrane, D., Bottani, N. (Eds.), *Pursuit of Equity in Education Using International Indicators to Compare Equity Policies* (pp. 1-22). US: Kluwer Academic.
- Joseph, L. B. (1980). Some Ways of Thinking about Equality of Opportunity. *The Western Political Quarterly*, 33(3), 393-400.
- Kalkınma Bakanlığı [KB], (2013). *Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)*. T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yükseköğretim Özel İhtisas Komisyonu Raporu. <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/12/Onuncu%20Kalk%C4%B1nma%20Plan%C4%B1.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Kar, M., & Taban, S. (2003). Kamu harcama çeşitlerinin ekonomik büyüme üzerine etkileri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 58(3), 145-169.
- Koski, W. S., & Reich, R. (2006). When Adequate Isn't: The Retreat from Equity in Educational Law and Policy and Why It Matters. *Emory LJ*, 56, 38-43.
- Ladd, H., & Loeb, S. (2013). *The challenges of measuring school quality: Implications for educational equity*. In D. Allen, & R. Reich (Eds), *Education, Justice, and Democracy* (pp. 22-55). Chicago, IL: University of Chicago Press..
- Lynch, K. (2000) Research and Theory on Equality in Education, in M.Hallinan, ed., *Handbook of Sociology of Education*, pp. 85-105., New York: Plenum.
- Lynch, K., & Baker, J. (2005). Equality in education An equality of condition perspective. *Theory and Research in Education*, 3(2), 131-164.
- MacKay, W. A. (1967). Equality of Opportunity: Recent Developments in the Field of Human Rights in Nova Scotia. *The University of Toronto Law Journal*, 17(4), 176-186.
- Mason, A. (2001). Equality of Opportunity, Old and New. *Ethics*, 111(4), 760-781.

- Mason, A. (2004). Equality of Opportunity and Differences in Social Circumstances. *The Philosophical Quarterly*, 54(216), 368-388.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]., (2012-2017). Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim. Ankara. <https://sgb.meb.gov.tr/www/resmi-istatistikler/icerik/64> adresinden edinilmiştir.
- Mingat, A., Tan, J. P., & Sosale, S. (2003). *Tools for education policy analysis*. Washington: World Bank.
- OECD., (2010). *PISA 2009 results: overcoming social background: equity in learning opportunities and outcomes (Vol. II)*. Paris: OECD. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264091504-en> adresinden edinilmiştir.
- OECD., (2012). *Equity and Quality in Education: Supporting Disadvantaged Students and Schools*, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264130852-en>
- OECD., (2013). *PISA 2012 results: excellence through equity giving every student the chance (Vol. II)*. Paris: OECD. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264201132-en> adresinden edinilmiştir.
- O'Neill, D. (2008). The Implications of Growth Regressions for Equality of Opportunity. *Oxford Economic Papers*, 60(4), 731-742.
- Öğülmüş, S., & Özdemir, S. (1995). Sınıf ve okul büyüklüğünün öğrenciler üzerindeki etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 1(2), 261-273.
- Özyakışır, D. (2011). Beşeri sermayenin ekonomik kalkınma sürecindeki rolü: teorik bir değerlendirme. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 6(1), 46-71.
- Peragine, V., & Serlenga, L. (2008). Higher education and equality of opportunity in Italy. *Research on Economic Inequality*, 16, 67-97.
- Raz, J. (1978). Principles of Equality. *Mind*, 87(347), 321-342.
- Richards, J. R. (1997). Equality of opportunity. *Ratio*, 10(3), 253-279.
- Risse, M. (2002). What Equality of Opportunity Could Not Be. *Ethics*, 112(4), 720-747.
- Rogoff, N. (1960). Public Schools and Equality of Opportunity. *The Journal of Educational Sociology*, 33(6), 252-259.
- Rose, T. (2017). Ortalamanın Sonu (Çev: Tufan Göbekçin). İstanbul: Paloma
- Sachs, B. (2012). The limits of fair equality of opportunity. *Philosophical Studies: An International Journal for Philosophy in the Analytic Tradition*, 160(2), 323-343.
- Satz, D. (2008). Equality, Adequacy, and Educational Policy. *Education Finance and Policy*, 3(4), 424-443.
- Savaşan, F. (2014). *Kamu Ekonomisi*. Bursa: Dora.
- Schaefer, T. E. (1990). One more time: How do you get both equality and excellence in education?. *The Journal of Educational Thought*, 24(1), 39-51.
- Schleicher, A. (2009). Securing quality and equity in education: lessons from PISA. *Prospects*, 39(3), 251-263.

- Strayer, G. D. (1930). Equality Redefined. *The Journal of Education*, 112(2), 37.
- Şener, O. (2014). *Kamu Ekonomisi*. İstanbul: Beta.
- Tan, M. (1987). Eğitsel fırsat eşitliği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 20(1), 245-259.
- Taş, U., & Yenilmez, F. (2008) Türkiye’de eğitimin kalkınma üzerindeki rolü ve eğitim yatırımlarının geri dönüş oranı. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 155-186.
- Teese, R., Lamb, S., & Duru-Bellat, M. (2007). *International Studies in Educational Inequality, Theory and Policy*. Dordrecht: Springer.
- Thomas, D. A. L. (1977). Competitive Equality of Opportunity. *Mind, New Series*, 86(343), 388-404.
- Tikly, L., & Barrett, A. M. (2011). Social justice, capabilities and the quality of education in low income countries. *International Journal of Educational Development*, 31(1), 3-14.
- Westen, P. (1985). The Concept of Equal Opportunity. *Ethics*, 95(4), 837-850.
- Williams, A. (2002). Review: Equality for the Ambitious. *The Philosophical Quarterly*, 52(208), 377-389.
- Wiseman, A. W. (2010). *The impact of international achievement studies on national education policymaking*. Washington: Emerald Group.
- World Bank. (2005). *Turkey — Education sector study. Sustainable pathways to an effective, equitable, and efficient education system for preschool through secondary school education*. Washington: World Bank.
- World Bank. (2011). *Türkiye’de temel eğitimde kalite ve eşitliğin geliştirilmesi zorluklar ve seçenekler*. Washington: The World Bank.
- Wößmann, L. (2008). Efficiency and equity of European education and training policies. *International Tax and Public Finance*, 15(2), 199-230.
- Yıldırım, J., Özdemir, S., & Sezgin, F. (2014). A Qualitative Evaluation of a Conditional Cash Transfer Program in Turkey: The Beneficiaries’ and Key Informants’ Perspectives. *Journal of Social Service Research*, 40(1), 62-79.

ORCID

Hasan TABAK <https://orcid.org/0000-0003-3923-5133>

Extended Summary

Theoretical Overview of Equal Opportunities in Education in Turkish Education System: Roles and Responsibilities

This study aimed to analyze equality, equality of opportunity (EO), economic scope and its limits, and factors in the integrity of the system within the context of equal opportunities in education (EOE) and evaluate the opportunities offered in the Turkish education system according to the

educational levels by laying out roles and responsibilities in ensuring equal opportunities in the education system.

Equality and OE

Arguing that contemporary egalitarianism struggles with two important problems, theorist Roemer emphasizes firstly the difficulty of persuading practitioners to treat individuals equally, and secondly the way values are applied. In the first problem, Roemer centers on conciliatory communication, which attaches importance to choices and responsibility. The basic idea of the algorithm of Roemer's theory can be summarized as being objective about the situations you want to make equal. Also, it is emphasized that the balance between "choices" and "conditions" can be achieved by being "fair" (Risse, 2002).

It is difficult to draw and make a theoretical definition of the framework of equality. Unlike John Stuart Mill and Adam Smith, who conducted classical political-economic research, Peart and Levy attempted to reconstruct the concept of equality under "analytical equality". Talking about some equality classifications when examining problems may facilitate the solution of problems: (1) Formal equality: according to Aristotle, when unfair treatment is equal, circumstances are equal. (2) Principal equality: all people on the Earth are equal by birth. Having some non-transferable rights makes all human beings share common rights and eventually have equal values. (3) Distributive equality: it is argued that it should exist practically in a fair society. It refers to a more equal distribution with a strong understanding, material benefits, and difficulties. This understanding also refers to the understanding of the social state (Frankel, 1971).

Economic Scope and Limit of Equal Opportunity

Equal opportunity refers to establishing a balance in economic terms. First, the interests of the different parties should be considered. For example, the labor needed in certain seasons will not be employed throughout the year by the employer; therefore, they will be employed only in seasons when they are needed. On the other hand, members of the disadvantaged group will look for a job that employs throughout the year due to their financial needs. Also, in seasonal work that requires certain training, the employer will first look for already educated human capital and will not be willing to pay the cost of education. This is a criterion that will reduce manpower. When these criteria are considered, the idea of lifelong learning strategy of the education system after higher education arises.

EOE and its Analysis as Integrated into the System

The evaluation of the opportunities presented in the context of the system can be achieved primarily by comparing the inputs and outputs. The result will provide numerical data for the

calculation of productivity and the relationship between them. The human resource reserve will also explain some of the social productivity. The relationship between productivity and education is laid out by variables such as educational status, the number of students entering the education system (schooling) and the number of graduates from higher education (graduation), family education status and the number of professional employment, and individual income (Chalam, 1990). Previous research has shown the effect of both the peer and the quality of the teacher on higher education. Also, the choice of schools may reduce uncertainty in terms of students' abilities. Another issue that needs to be addressed in the transition to higher education is the development of the early monitoring system. Because education prior to higher education involves compulsory education and other multiple education processes, a holistic system can be established to ensure the orientation of individuals in accordance with their abilities. Policies that direct individuals to existing deficiencies in the fields of expertise can both increase the transition to higher education and complement the deficient areas of expertise (Elk, Steeg & Webbink, 2009). Equal opportunities should be ensured in applying to higher education and evaluation of candidates. The high level of academic achievement can increase the level of education and the well-being of society. In this way, a more advantageous social position can be achieved (Mason, 2004).

Roles and Responsibilities in the Education System in Ensuring Equality

Endogenous growth theory imposes important duties on public policies in the field of growth. This requirement stems from the positive exogeneity of production and investments, the importance of human capital in production, and the direct results of public policies such as infrastructure and stability. The endogenous growth theory suggests that developing countries should concentrate their incentive policies in areas that are expected to increase in the future and which have technological development potential. In other words, developing countries can accelerate their economic growth by attaching importance to R & D, education, financial development, increasing foreign trade, and efficient public expenditure policies. Education expenditures are expected to accelerate economic growth by increasing the productivity of individuals and stimulating their creativity because an educated person can contribute to the development by understanding things easily and the creation of knowledge with his colleagues.

Conclusion and Discussion

The expenditures on education in Turkey should be evaluated in terms of both public and private sources. As the share of income allocated by families for education affects the OE, the share of the state allocated for education services affects equal opportunities in education, as well. The public spending on education in Turkey is considered to be relatively efficient, but the increase in spending

per student from private sources is emphasized to increase regional disparities. The economic income of the family (income elasticity) is an important determinant in making decisions regarding education. To balance this inequality, balancing public policies of public power becomes important. To ensure OE in terms of economic expenses regarding public spending, it is necessary to develop educational policies that will raise social awareness as well as developing social policies that will be monitored by both central and local governments.